
Stara Dongola. Kościół na Planie Krzyża

Informator Archeologiczny : badania 20, 253-255

1986

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

I R A K

MEMLIK, GOY, DOHUK
Stanowisko 9

Stacja Archeologii Śródziemnomorskiej
Uniwersytetu Warszawskiego

Badania prowadzili: prof.dr hab. Stefan K. Korłowski /kierownik ekspedycji/, doc.dr hab. Andrzej Kempisty, dr Karol Szymczak, dr Ryszard Mazurowski, mgr Andrzej Reiche.

Badania finansowała Stacja Archeologii Śródziemnomorskiej UW, /przy współudziale State Organization of Antiquities and Heritage, Irak/. Drugi sezon badań. Osada z okresu neolitu preceramicznego.

W 1986 r. kontynuowano badania wykopaliskowe po ubiegłorocznych sondażach. Przekopano około 500 m² odkrywając ślady stałych konstrukcji mieszkalnych - chaty - ziemianki: okrągłej i prostokątnej. Obie konstrukcje obudowane były ścianami z masy wapiennej lub glinianej kształtowanej na podobieństwo mniej lub bardziej regularnych cegieł, od wewnątrz tynkowane. Wewnątrz - cztery masywne filary z masy wapiennej, prawdopodobnie podtrzymujące dach.

W partii środkowej osady - brukowane podwórze, w którym odkryto kilka pochówków szkieletowych.

W części zachodniej osady odsłonięto duży /ok.10 m średnicy/ obiekt odpadkowy z dużą ilością kości zwierzęcych, z których część nosi ślady udomowienia.

Pozyskano niezwykle bogaty inwentarz zabytków krzemiennych /liściaki, przekłuwacze różnych typów, drapacze, półtyłczaki, wióry oraz retuszowane i nieretuszowane wkładki/, kamiennych /siekiery, żarna, tłuczki, rozcieracze/. Nieco wyrobów kościanych oraz ozdób.

Odkryto unikatową kolekcję kamiennych rzeźb głów ptasich w różnych stadiach obróbki, a także gliniane figurki zwierzęce.

Pobrano próbki do laboratoryjnych badań paleozoologicznych, architektonicznych oraz C 14.

W części południowej stanowiska badano ślady późniejszego osadnictwa asyryjskiego.

Badania będą kontynuowane.

S U D A N

STARA DONGOLA
Kościół na Planie Krzyża

Uniwersytet Warszawski
Polska Stacja Archeologii Śródziemnomorskiej w Kairze

W badaniach udział wzięli: dr Stefan Jakobielski (Zakład Arch.Śródziemnom.PAN) kierownik wykopalisk (i autor sprawozdania), dr hab. Niodzimierz Godlewski i mgr Krzysztof Pluskota (Muz.Narodowa w Warszawie), dr Małgorzata Martens-Czarnecka i mgr M.Ida Ryl-Preibisz (Zakł.

Arch. Śródm. PAN) - archeolodzy, mgr inż. Jarosław Dobrowolski i mgr inż. Barbara Dobrowolska - architekci, Jacek Kucy - fotograf, Werner van Montfort - student archeologii i historii sztuki (Uniwersytet w Leidzie), ze strony Sudańskiej Służby Archeologicznej - inspektor Babikir M. Al.-Amin. W pracach dokumentacyjnych w terenie w krótszych okresach pomagali mgr Piotr Pańdowski i Adrian Jones - student architektury Uniwersytetu Walijskiego w Cardiff. Dwudziesty sezon prac: 26 stycznia - 3 marzec 1986r.

Prowadzono prospekcję archeologiczną terenu koncesji (w tym wykopaliska na Kowie D) oraz kontynuowano wykopaliska na stanowisku Kościół na Planie Krzyża.

Kościół na Planie Krzyża (CC)

Po ukończeniu odsłaniania wnętrza w ubiegłym sezonie, badania prowadzono na zewnątrz budowli po stronie zachodniej. Badano także przy pomocy sondeży wcześniejsze założenia sakralne odkryte pod poziomem użytkowania budowli: Kościół o Posadzce Kamiennej (EC) i znajdującą się jeszcze głębiej Budowlę X (BK) z końca VI w. W tej ostatniej odkrywki w części północnej i środkowej potwierdziły, sugerowany na podstawie wcześniejszych prac, plan założenia centralnego - krzyż (zamknięty apsydą po stronie wschodniej) z narożnymi salami oraz korytarzem okalającym je od północy, zachodu i południa - tworzącego prostokąt. Odkryto klatkę schodową o charakterze monumentalnym mieszczącą się w północno-zachodnim narożniku budowli. Plan budynku w tej części przedstawia trójdziałny układ z wejściem głównym od zachodu poprzez środkowe pomieszczenie na osi. Znalezione dalsze pozostałości jeszcze starszego założenia w postaci fragmentów murów z cegły wypalanej przed-chrześcijańskiej Budowli Y datowanej w oparciu o materiał ceramiczny na I połowę VI w.

Co się tyczy Bazyliki EC z VII w. badania objęły część zachodnią budowli; wydaje się ona zachowywać podobny jak BK plan łącznie z nietypowym umieszczeniem klatki schodowej w narożniku północno-zachodnim. Stwierdzono istnienie w niskich relikwach rozległej platformy wejściowej przed głównym zachodnim wejściem do Kościoła. Dokumentowano także fragmenty oryginalnej kamiennej posadzki w części północno-zachodniej i środkowej. Dla Kościoła na Planie Krzyża (CC) uzyskano dalsze ustalenia dotyczące przebudowy części zachodniej, w tym wejścia zachodniego, które w późniejszej fazie użytkowania budowli uległo zamurowaniu. Na tym stanowisku zadokumentowano też trzy poziome zabudowy postchrześcijańskiej o charakterze mieszkalnym (XV - XVII w.): domy III K.6; III K.2, pomieszczenie gospodarcze z warstwą II oraz I K.6 wraz z wyposażeniem wnętrza włączając naczynia kuchenne i zasobowe.

Kow D

Stanowisko usytuowane jest na północno-zachodnim krańcu koncesji w bezpośredniej bliskości wsi el-Ghaddar. Na niskim pagórku odkryto poważnie zniszczone pozostałości kościoła (DC) zbudowanego z cegły wypalanej na fundamencie z bloków kamiennych o posadzce z piyt

piaskowcowych uzupełnianych ceglaną. Z czterech granitowych podpór wyznaczających centralne przęsło ocalała tylko jedna baza i trzon jednej z kolumn. Kościół o wymiarach 16,5 x 19,5 m. ma plan centralny krzyża na prostokącie. Wschodnia część zawiera zamkniętą apsydą prezbiterium i flankujące ją zakrystia połączone przejściem z za apsydą. Trójdzielna zachodnia część (w miejsce narteksu) z klatką schodową umieszczoną w południowo-zachodnim narożniku, przedstawia także. Dwa paralelne wejścia do Kościoła prowadzą z północy i południa z podestów wyłożonych ceramiczną posadzką. Ciekawym i nie spotykanym gdzieś indziej rozwiązaniem jest otoczenie budynku kamienną ławą. Materiał ceramiczny pozwala na datowanie Kościoła DC na okres klasycyzmu chrześcijański (I połowa X w.?). Stwierdzono ślady starszego założenia sakralnego pod fundamentami budowli.

W pobliżu kościoła, na płaskim gruncie zniwelowanym przez działanie wady odkryto zachowane do poziomu posadzki resztki założenia klasztorne z cegły suszonej na podmurówce kamienną. Zbadano całkowicie tylko refektarz (7,5 x 8 m.) z typowymi kolistymi ławami do siedzenia w czasie posiłków. Klasztor pochodzi z okresu wczesnochrześcijańskiego. Badania tego obiektu będą kontynuowane. Stwierdzono istnienie rozległej nekropoli o pochówkach bez struktur naziemnych powstałej na terenie Komu O już po zniszczeniu kościoła i klasztru (XV w.?).

Prospekcja terenu koncesji polskiej przyniosła dalsze uściślenia dla poszczególnych stanowisk na północ od Starej Dangoli (Komy: E H i K). Istotnym wynikiem było zlokalizowanie na północny zachód od Komu B, w pobliżu Nilu, rozległego Ośrodka wytwórczego (Stanowisko R) w postaci szeregu komów złożonych z popiołów, ceramiki i przepalonych cegieł. Sondazże pozwoliły na stwierdzenie tu palenisk ogromnych pieców do wypalania ceramiki, użytych następnie jako wysypiska skorup. Materiał ceramiczny (Kom R.) pochodzi z okresu post-klasycyzmu (XI-XII w.) a z Komu R.1 - wczesnochrześcijańskiego (VII-VIII w.). Formy i dekoracja naczyń znacznie wzbogacają repertuar znany i opracowany dla terenów Nubii północnej. Metodyczne badania tej manufaktury, jedynej jak dotychczas w Nubii środkowej zostaną rozpoczęte w przyszłym sezonie prac.

S Y R I A

PALMYRA

Obóz Dioklecjana

Uniwersytet Warszawski

Polska Stacja Archeologii Śródziemnomorskiej
w Kairze

Misja w składzie doc.dr Michał Gawlikowski
(kierownik badań), dr Maria Krogulska, dr Tomasz Scholl, mgr Franciszek Stępnowski /archeologodzy), mgr inż.architekt Marek Barański, Kamila Batura /studentka/. 28 sezon badań.(3.09.-17.10.86r)

Okres rzymski i wczesne średniowiecze.

Badania na obszarze Obozu Dioklecjana w zachodniej części starożytnego miasta podjęły problem systemów hydraulicznych stwierdzonych uprzednio w północnej części dzielnicy. Od-